

**ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ЭКОЛОГИЯ, ГЕОЛОГИЯ ЖӘНЕ ТАБИҒИ РЕСУРСТАР
МИНИСТРЛІГІ**

«Қазгидромет» РМК

**Тау өзендері бойынша гидрометеорологиялық ақпараттар №51
(Жаңбыр генезисті сел қауіптілігінің күнделікті бюллетені)**

«16-18» шілдеге 2022 ж.

(бюллетеннің әрекет ету аралығы «15» шілде күні 21 сағаттан «18» шілде күні 21 сағ. дейін 2022 ж.)

құрастырылған уақыты: 15.07.2022 ж.

Мекен жайы : Нұр-Сұлтан қ., Мәңгілік ел, 11/1
Алматы қ., Абай көшесі, 32

Кезекші синоптик:	Смагулова С.	тел.: 8(7172) 79-83-75	e-mail: ukpp@meteo.kz
Кезекші инженер-гидролог:	Молдағалиева А.	тел.: 8(7172) 79-83-94	e-mail: moldagalieva_a@meteo.kz
СҮЗСББ басшысы:	Яфязова Р.	тел.: 8(727) 267-64-87	e-mail: seli@meteo.kz

**2022 жылғы «16» шілдеге
ҚР таулы аудандары бойынша ауа-райы болжамы**

Іле Алатау	Жауын-шашынсыз. Шығыс желі 9-14 м/с. 2000 м: ауа температурасы түнде 10-15, күндіз 18-23 градус жылы. 3000 м: ауа температурасы түнде 5-10, күндіз 10-15 градус жылы.
Күнгеі Алатау	Жауын-шашынсыз. Шығыс желі 9-14 м/с. Ауа температурасы түнде 10-15, күндіз 21-26 градус жылы.
Теріскей Алатау	Жауын-шашынсыз. Шығыс желі 9-14 м/с. Ауа температурасы түнде 9-14, күндіз 20-25 градус жылы.
Жетісу Алатау	Жауын-шашынсыз. Шығыс желі 9-14 м/с. 2000 м: ауа температурасы түнде 5-10, күндіз 13-18 градус жылы. 3000 м: ауа температурасы түнде 3-8, күндіз 11-16 градус жылы.
Қырғыз Алатау	Күндіз кей жерлерде өткінші жаңбыр (1,0-3,0 мм), найзағай, бұршақ болады. Солтүстік-шығыстан жел соғады, күші 9-14, кей жерлерде 15-20 м/с күтіледі. Ауа температурасы түнде 9-14, күндіз 26-31 градус жылы болады.
Талас Алатау (Жамбыл облысы)	Күндіз кей жерлерде өткінші жаңбыр (1,0-3,0 мм), найзағай, бұршақ болады. Солтүстік-шығыстан жел соғады, күші 9-14, кей жерлерде 15-20 м/с күтіледі. Ауа температурасы түнде 9-14, күндіз 26-31 градус жылы болады.
Талас Алатау (Түркістан облысы)	Жауын-шашынсыз. Шығыстан жел соғады, күші 5-10 м/с. Ауа температурасы түнде 10-15, күндіз 23-28 градус жылы.
Өгем жотасы	Жауын-шашынсыз. Шығыстан жел соғады, күші 8-13 м/с. Ауа температурасы түнде 15-20, күндіз 28-33 градус жылы.
Маңғыстау таулары	Жауын-шашынсыз. Кей жерлерде шаңды дауыл. Жел солтүстік-шығыстан, күші 9-14, кей жерлерде 15-20 м/с. Ауа температурасы түнде 25-30, күндіз 39-44 жылы.
Сауыр	Жауын-шашынсыз. Жел солтүстік-батыстан 9-14 м/с. Ауа температурасы түнде 12-17, кей жерлерде 5, күндіз 25-30, кей жерлерде 17-22 жылы.
Тарбағатай	Жауын-шашынсыз. Жел солтүстік-батыстан 9-14 м/с. Ауа температурасы түнде 10-15, күндіз 27-32 жылы.
Қазақстандық Алтай	Күндіз кей жерлерде жаңбыр (1,0-4,0 мм), найзағай. Жел солтүстік-батыстан 9-14 м/с. Ауа температурасы түнде 10-15, кей жерлерде 7, күндіз 23-28 жылы.

2022 жылғы "17-18" шілдеге арналған ҚР таулы аумағы бойынша консультативтік болжам

Алматы: 17-18 шілдеде кей жерлерде өткінші жаңбыр (0,0-14,0 мм), найзағай күтіледі. 17 шілдеде ауа температурасы түнде 15-20, кей жерлерде 5-10 градус жылы, күндіз 30-35, кей жерлерде 20-25 градус жылы, 18 шілдеде түнде 15-20, кей жерлерде 5-10 градус жылы, күндіз 27-32, кей жерлерде 17-22 градус жылы болады.

Жетисуская: 17-18 шілдеде кей жерлерде өткінші жаңбыр (0,0-14,0 мм), найзағай күтіледі. 17 шілдеде ауа температурасы түнде 15-20, кей жерлерде 5-10 градус жылы, күндіз 30-35, кей жерлерде 20-25 градус жылы, 18 шілдеде түнде 15-20, кей жерлерде 5-10 градус жылы, күндіз 27-32, кей жерлерде 17-22 градус жылы болады.

Жамбыл: күндіз 17-18 шілдеде кей жерлерде өткінші жаңбыр (0,0-14,0 мм), найзағай күтіледі. 17-18 шілдеде ауа температурасы түнде 15-20, кей жерлерде 10, күндіз 33-38, кей жерлерде 30 градус жылы болады.

Түркістан: 17-18 шілдеде кей жерлерде өткінші жаңбыр (0,0-14,0 мм), найзағай күтіледі. 17-18 шілдеде ауа температурасы түнде 20-25, кей жерлерде 15, күндіз 37-42, кей жерлерде 34 градус жылы болады.

Маңғыстау: жауын-шашынсыз. Кей жерлерде шаңды дауыл. 17-18 шілдеде ауа температурасы түнде 22-27, кей жерлерде 22, күндіз 40-45, кей жерлерде 36 градус жылы болады.

Абай: 17 шілдеде кей жерлерде өткінші жаңбыр (1-14 мм), 18 шілдеде жаңбыр, кей уақыттарда қатты жаңбыр жауады (1,0-20,0 мм), найзағай. 17 шілдеде ауа температурасы түнде 10-15, кей жерлерде 7, күндіз 25-30, кей жерлерде 18 градус жылы, 18 шілдеде түнде 8-13, кей жерлерде 5, күндіз 22-27, кей жерлерде 16 градус жылы болады.

ШҚО: 17 шілдеде кей жерлерде өткінші жаңбыр (1-14 мм), 18 шілдеде жаңбыр, кей уақыттарда қатты жаңбыр жауады (1,0-20,0 мм), найзағай. 17 шілдеде ауа температурасы түнде 10-15, кей жерлерде 7, күндіз 25-30, кей жерлерде 18 градус жылы, 18 шілдеде түнде 8-13, кей жерлерде 5, күндіз 22-27, кей жерлерде 16 градус жылы болады.

2022 жылғы 15 шілдедегі жағдай бойынша Іле Алатауының таулы өзендеріне шолу

Өткен тәулікте Іле Алатауының таулы өзендерінде су деңгейінің шамалы ауытқуы байқалды. Бір тәулік ішінде кейбір өзендерде су деңгейі көтерілді: Кіші Алматы – Мыңжылқы ГБ-те 1 см-ге, Үлкен Алматы – көлден 1.1 км жоғарыдағы ГБ-те 1 см-ге, Құмбел өзені сағасында – су деңгейінің 1 см-ге, Қаскелен өзені – Қаскелен ГБ-те 2 см-ге көтерілуі байқалды. Үлкен Алматы көлі – Көлдің солтүстік жағалауындағы ГБ-інде су деңгейі 13 см-ге көтерілді. Таулардағы температуралық фон 3°C-дан 18°C-ға дейінгі жылу диапазонында сақталады. Нөлдік изотерма теңіз деңгейінен 4655 м биіктікте орналасқан.

Білімқұмарлар үшін селдер туралы мәліметтер

Тарихи анықтама

Шілде-жаңбыр мен гляциалдық генезисті селдердің қалыптасуының ең белсенді кезеңі. 1999 жылдың 14 шілдесінде Беделбай өзенінің алабында (Кіші Алматы өзенінің сол саласы) жаңбыр селі қалыптасты. Орта таулы аймақтың жергілікті бөлігінде өте қатты жауын-шашын түсті. "Медеу" гидропостында 106 мм жауын-шашын тіркелді,

биік таулы аймақта жауын-шашын қатты түрде түскен. Жаңбырдың жаууы топырақтың едәуір алдыңғы ылғалдануы аясында болды. Негізгі селдің пайда болуы шұңқырларда, ал оның дамуы ежелгі моренада пайда болған кесіндіде жүрді. Сел Алматы-Медеу автомобиль жолының бірнеше телімін, электр беру желісін, сумен және газбен жабдықтау жүйесін қиратты. Кіші Алматы өзенінің арнасындағы өтпелі селден қорғау құрылыстарының арқасында ірі кесектер мен сел массаларының тастары тоқтады, бұл сел сипаттамаларын азайтты.

Балшық бұлтпен көмкерілген селдің сел қоймасына кіруі

1973 жылдың 15 шілдесінде Тұйықсу мұздығындағы №2 көлдің жарылуы нәтижесінде Кіші Алматы өзенінің алабында гляциалдық сел қалыптасты. Жарылған көлдің көлемі 225 мың м³, серпінді су тасқынының максималды шығыны - шамамен 350 м³/с. Сел ағыны Медеу сел қоймасына шамамен 10 мың м³/с шығынмен, көлемі – 3,8 млн м³ және сел массасының тығыздығы-2390 кг/м³ кірді. Селді қалыптастыруға қатысқан кеуек судың көлемі жарылған көл суының көлемінен 2 есе асып түсті. Нәтижесінде сел көлемі шамамен 3 есеге өсті. Толықтай мына кітаптан оқуға болады: Яфязова Р.К. «Природа селей Заилийского Алатау. Проблемы адаптации». – Алматы, 2007. – 158 б.

**Іле Алатауының таулы өзендерінің режимі туралы мәліметтер
2022 ж. "15" шілдеге**

№	Өзен	Пункт	Биіктік, м	Ауа температурасы, °С			Жауын-шашын, мм		Су деңгейі, см		Су өтімі, м³/с			Тәуліктегі су деңгейінің өзгерісі (8 сағ.), см	Лай- лылық
				Макс. 14.07	Мин. 15.07	08 сағ. 15.07	Күн. 14.07	Түн. 15.07	Орт. 14.07	08 сағ. 15.07	Орт. 14.07	Макс. 14.07	08 сағ. 15.07		
1	К. Алматы	Мыңжылқы М	3017	9.7	3.0									*	*
2	К. Алматы	Мыңжылқы ГБ	3017			6.0			270	270				+1	*
3	К. Алматы	Тұйықсу а. ГБ	2466			9.0			623	623	3.44	3.44	3.44	0	*
4	К. Алматы	Шымбұлақ М	2200	18.1	9.9									*	*
5	К. Алматы	Сарысай ГБ	1928			14.0			276	276	3.00	3.00	3.00	0	0
6	К. Алматы	Медеу ГБ	1700			15.0			113	113				0	0
7	Батарейка	Просвещенец ГБ	1569			16.0			51	51				0	0
8	К. Алматы	Алматы қ. ГБ	1179			16.0			191	190	1.87	2.00	1.75	0	0
9	Бұтақ	Бұтақ ГБ	1475			20.0			248	248				0	0
10	Ү. Алматы	көл. 1.1 км жоғарыдағы ГБ	2654			6.0			322	321	4.39	5.36	4.00	+2	1
11	Ү. Алматы	Проходной ө. 2 км жоғарыдағы ГБ	1471			12.0			279	276				-5	*
12	Құмбел	Устье ГБ	2150			11.0			70	70				+1	*
13	Проходная	Устье ГБ	1422			17.0			286	285	2.34	2.40	2.28	0	*
14	Терісбұтақ	Устье ГБ	1362			18.0			216	215	0.89	0.92	0.87	0	*
15	Қаскелең	Қаскелең ГБ	1133			19.0			291	292	6.73	6.94	6.94	+2	
16	Түрген	Таутүрген ГБ	1054			19.0			111	111	0.9	0.85	0.85	0	*
17	Есік	Есік қ. ГБ	1279			17.0			220	220				0	*
18	Талғар	Талғар ГБ	1199			16.0			329	329				0	2
19	Үлкен Алматы көлі	Көлдің солтүстік жағалауында ГБ	2500	14.0	6.2				249	258				+13	*

Ескертпе:

* - деректер жоқ

Қазақстан аумағы бойынша жаңбыр генезисті сел қауіптілігі туралы Кеңес беру

«16-18» шілдеге 2022 ж.

Облыстар	Сел қауіпті аудандар	Гидрометеорологиялық жағдай
Алматы	Іле Алатауы	<p>Маусымдық қар сызығы климаттық қар сызығына жақын. Мұздықтарда қар жамылғысының еруі жалғасуда. Орта және биік таулы аймақтарындада топырақтың ылғалдануы азаюда. 16 шілдеде жауын-шашынсыз. Жаңбыр генезисті сел қауіптілігі жоқ.</p> <p>17-18 шілдеде кей жерлерде өткінші жаңбыр (0,0-14,0 мм), найзағай күтіледі. Мұндай жауын-шашынның түсуі жаңбыр генезисті селін қалыптастыруға алып келмейді.</p>
	Күңгей Алатауы	
	Теріскей Алатау	
Жетісу	Жетісу Алатауы	<p>Мұздықтарда қар жамылғысының еруі жалғасуда. 16 шілдеде жауын-шашынсыз. Жаңбыр генезисті сел қауіптілігі жоқ.</p> <p>17-18 шілдеде кей жерлерде өткінші жаңбыр (0,0-14,0 мм), найзағай күтіледі. Мұндай жауын-шашынның түсуі жаңбыр генезисті селін қалыптастыруға алып келмейді.</p>
Жамбыл	Қырғыз Алатауы	<p>Мұздықтарда қар жамылғысының еруі жалғасуда. 16 шілдеде күндіз кей жерлерде өткінші жаңбыр (1,0-3,0 мм), найзағай, бұршақ болады. 17-18 шілдеде күндіз кей жерлерде өткінші жаңбыр (0,0-14,0 мм), найзағай күтіледі. Мұндай жауын-шашынның түсуі жаңбыр генезисті селін қалыптастыруға алып келмейді.</p>
	Талас Алатауы	
Түркістан	Талас Алатауы	<p>16 шілдеде жауын-шашын күтілмейді. Жаңбыр генезисті сел қауіптілігі жоқ.</p> <p>17-18 шілдеде кей жерлерде өткінші жаңбыр (0,0-14,0 мм), найзағай күтіледі. Мұндай жауын-шашынның түсуі жаңбыр генезисті селін қалыптастыруға алып келмейді.</p>
	Өгем жотасы	
Маңғыстау	Маңғыстау таулары	<p>16-18 шілдеде жауын-шашын күтілмейді. Жаңбыр генезисті сел қауіптілігі жоқ.</p>
Абай	Тарбағатай	<p>16 шілдеде жауын-шашын күтілмейді. Жаңбыр генезисті сел қауіптілігі жоқ.</p> <p>17 шілдеде кей жерлерде өткінші жаңбыр (1-14 мм). Мұндай жауын-</p>

		шашынның түсуі жаңбыр генезисті селін қалыптастыруға алып келмейді. 18 шілдеде жаңбыр, кей уақыттарда қатты жаңбыр жауады (1,0-20,0 мм), найзағай. Күтілетін жауын-шашын селдің пайда болуын жоққа шығармайды, жергілікті аумақта түсетін жауын-шашынның қарқындылығы мен қабатына байланысты.
Шығыс Қазақстан	Сауыр	Мұздықтарда қар жамылғысының еруі жалғасуда. Жауын-шашын күтілмейді. Жаңбыр генезисті сел қауіптілігі жоқ. 17 шілдеде кей жерлерде өткінші жаңбыр (1-14 мм). Мұндай жауын-шашынның түсуі жаңбыр генезисті селін қалыптастыруға алып келмейді. 18 шілдеде жаңбыр, кей уақыттарда қатты жаңбыр жауады (1,0-20,0 мм), найзағай. Күтілетін жауын-шашын селдің пайда болуын жоққа шығармайды, жергілікті аумақта түсетін жауын-шашынның қарқындылығы мен қабатына байланысты.
	Қазақстандық Алтай	Мұздықтарда қар жамылғысының еруі жалғасуда. Күндіз кей жерлерде жаңбыр (1,0-4,0 мм), найзағай. 17 шілдеде кей жерлерде өткінші жаңбыр (1-14 мм). Мұндай жауын-шашынның түсуі жаңбыр генезисті селін қалыптастыруға алып келмейді. 18 шілдеде жаңбыр, кей уақыттарда қатты жаңбыр жауады (1,0-20,0 мм), найзағай. Күтілетін жауын-шашын селдің пайда болуын жоққа шығармайды, жергілікті аумақта түсетін жауын-шашынның қарқындылығы мен қабатына байланысты.